Bakom svetsmasken

Förstå eleven och skapa förutsättningar för lärande i svetsutbildningen



Lisa Stark och Nicole Masri
Svetslärarmöte 2026



Om oss

- Nicole Masri - leg psykolog, leg psykoterapeut
- Lisa Stark - specialpedagog, fil. master specialpedagogik (neurodiversitet)
- Tillsammans har vi över 40 års erfarenhet inom ADHD och autism, (professionellt och privat).
- Arbetar med individer, arbetsplatser & organisationer

Syftet med föreläsningen

- Ge en grundläggande förståelse för autism och ADHD
- Hur ADHD och autism kan upplevas av elev i svetsutbildningen.
- Konkreta verktyg för undervisningen och varför stödet behöver anpassas till individen.
- Hur tidigare skolmisslyckanden kan påverka självkänsla och beteende, hur ni kan möta elever med detta bagage
- Hur ert bemötande och lärmiljön kan förebygga stress och starka affektreaktioner.

www.masristark.se

Agenda 10.00-11.00

- Möt eleven bakom beteendet
  - Autism och ADHD i undervisningen
- Verktyg som går att anpassa
- Självkänsla och tidigare misslyckanden
- Bemötande vid stark affekt
- Summering

Vad är NPF?



- Hur hjärnan fungerar & bearbetar information

- Inte kopplat till:
  - Intelligens
  - Vilja
  - Uppfostran

- Vanligt:
  - ADHD: ca 5–10 %
  - Autism: ca 1–2 %

Autism – vad innebär det?

Kort påminnelse



- Detaljfokus
- Behov av tydlighet
- Sensorisk känslighet
- Social informationsbearbetning
- Energiförbrukning
- Rutiner och förutsägbarhet

Sensorisk känslighet



www.masristark.se

Prova på...

Hur ljus och ljud kan upplevas hos en person med ADHD/autism.



Belastning i svetsverkstaden

- Buller, ljus, värme och skyddsutrustning
- Muntliga instruktioner i flera steg
- Väntan, avbrott och byte av station
- Fel inför andra och osäkerhet om bedömning



Autism i undervisningen

- Tydlighet och förutsägbarhet kan avlasta.
- Underförstådda instruktioner kan bli svåra att tolka.
- Ljud, ljus, lukt och förändringar kan belasta olika.
- **Fråga hur just den här eleven upplever miljön.**

ADHD – vad innebär det?

Kort påminnelse



- Uppmärksamhetsreglering
- Impulsivitet
- Aktivitetsnivå

Ofta också:

- Känsloreglering
- Tidsuppfattning
- Arbetsminne
- Motivation

ADHD – vad innebär det?

Kort påminnelse

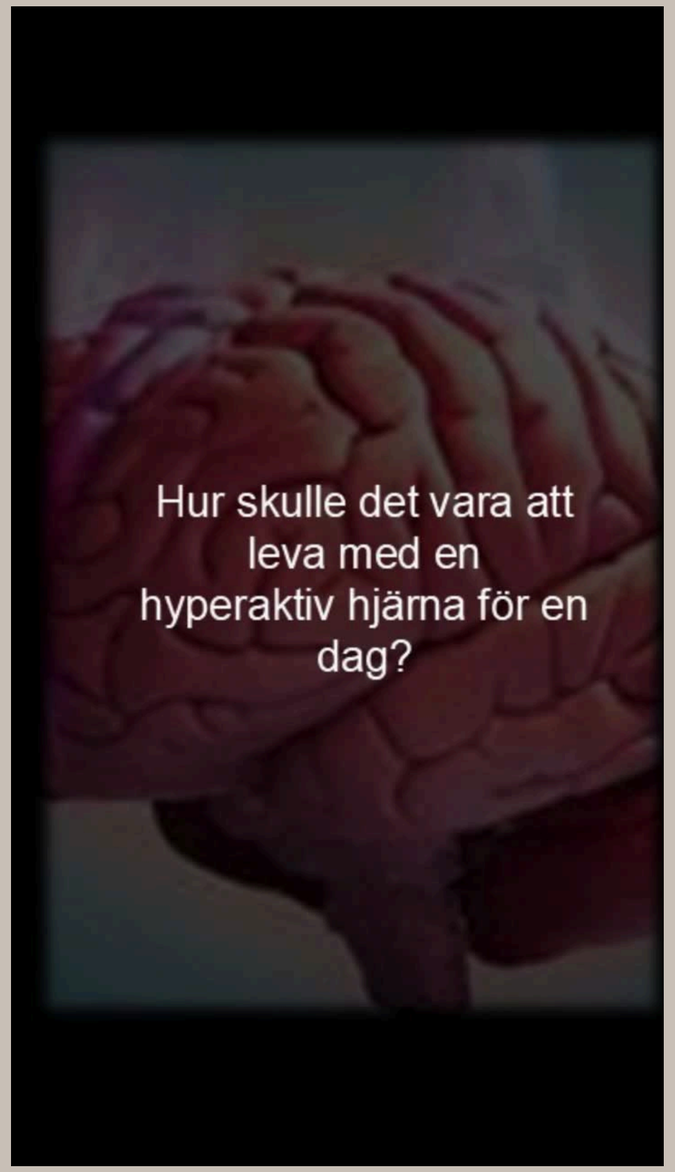
Exempel på ouppmärksamhet:

- Slarvfel, svårt hålla fokus
- Lyssnar inte, följer inte instruktioner
- Tappar bort saker, glömmer ofta
- Undviker uppgifter som kräver lång koncentration

Exempel på hyperaktivitet/impulsivitet:

- Svårt att sitta still, ”på språng”
- Pratar mycket, avbryter andra
- Har svårt att vänta på sin tur
- Handlar utan att tänka efter

Men hur känns det då...?



Hur en aktiv hjärna kännas...

Det som kan bli svårt	Så kan det märkas i svetsverkstaden	Konkreta verktyg för svetsläraren
Organisera och planera arbetet	Eleven börjar innan materialet är framtaget, letar efter verktyg eller tappar ordningen mellan momenten.	Ge ett arbetskort med numrerade steg, gärna med foton från den egna verkstaden. Ha fasta, märkta platser för verktyg. Visa både dagens mål och nästa steg.
Behålla fokus bland ljud och rörelse	Eleven tappar tråden när någon slipar, går förbi eller börjar prata.	Ge genomgången på en lugnare plats. Begränsa onödigt material på arbetsytan. Välj arbetsplats med mindre genomgångstrafik när det är möjligt och säkert.
Komma igång	Eleven går runt, pratar eller blir stående trots att uppgiften är genomgången.	Ge ett konkret första steg: ”Ta fram ritningen och visa vilket mått du ska börja med.” Starta tillsammans och bestäm när du återkommer.
Hålla uppmärksamheten under genomgångar	Eleven missar slutet av demonstrationen eller blandar ihop flera moment.	Visa ett moment – låt eleven återvisa – låt eleven öva. Lägg nästa instruktion när eleven behöver den. Anpassa längden på arbetsblocken till uppgift och elev.

Det som kan bli svårt	Så kan det märkas i svetsverkstaden	Konkreta verktyg för svetsläraren
Minnas muntliga instruktioner	Eleven säger att hen förstått men glömmer ordningsföljd, inställningar eller kontrollmoment.	Kombinera demonstration med kort skriftligt stöd och bilder. Fråga: ”Visa hur du ska börja och var du ska stanna för kontroll.” Ha aktuellt underlag tillgängligt vid arbetsplatsen.
Bromsa impulser och invänta kontroll	Eleven startar innan genomgången är klar, ändrar inställningar eller går vidare för snabbt.	Markera tydliga kontrollpunkter före nästa moment. Träna rutinen: stanna, kontrollera, få klartecken där det krävs. Ge direkt återkoppling när eleven använder rutinen.
Minnas uppgifter, tider och avslut	Eleven glömmer dokumentation, lämnar material framme eller missar vad som ska göras efter rasten.	Använd samma start- och avslutsrutin varje pass. Lägg in tid för avslut. Skriv en återstartsrad: ”Klart: … Nästa steg: …” inför rast eller nästa lektion.
Våga försöka efter tidigare misslyckanden	Eleven skämtar bort uppgiften, säger ”jag kan inte” eller undviker att be om hjälp.	Ge avgränsade uppgifter med möjlighet till framsteg. Återkoppla konkret: ”Du kontrollerade måttet före nästa steg. Det gjorde arbetet mer noggrant.” Ge korrigerande feedback enskilt och visa vad eleven kan göra annorlunda.
Prioritera mellan flera uppgifter	Eleven växlar mellan halvfärdiga arbeten eller lägger mycket tid på en detalj och missar huvuduppgiften.	Markera nu – sedan – klart på arbetskortet. Välj tillsammans vilken uppgift som ska slutföras först. Skilj tydligt mellan sådant som måste göras och eventuell extrauppgift.

En situation ni kan känna igen

- En studerande fastnar i en uppgift.
- Läraren säger till inför gruppen.
- Den studerande svär och slår i arbetsbänken.



Kunskap och genomförande

Det läraren ser	Det vi behöver undersöka
Eleven började aldrig.	Vilket steg blev oklart?
Eleven lämnade arbetsplatsen.	Vad hände före avbrottet?
Eleven missade flera steg.	Vilket stöd fanns för minnet?

En instruktion med många dolda steg

”Gör klart övningen och visa mig sedan.”

- Vilket material? Vilken ordning?
- Hur ser ett tillräckligt bra resultat ut?
- Vad gör jag om jag kör fast?

Samma uppgift med synliga steg

1. **Målet:** det här ska du öva på.
2. **Starten:** material och första handlingen.
3. **Genomförandet:** kort demonstration och stegstöd.
4. **Kontrollen:** när och hur får du återkoppling?
5. **Avslutet:** vad är klart och vad händer sedan?

Stöd där arbetet brukar fastna

När eleven fastnar	Stöd att pröva
Instruktionen försvinner	Kort demonstration + stegstöd
Starten uteblir	Gemensam start
Arbetet stannar	Synligt delmål + hjälprutin
Avslutet blir svårt	Förberedelse inför avslut + avslutsrutin

Samma stöd kan ge olika effekt

Stöd att pröva	Möjliga skillnader
Synlig timer	Överblick för en elev, stress för en annan.
Detaljerad checklista	Hjälp för en elev, för mycket text för en annan.
Täta avstämningar	Trygghet för en elev, upplevelse av kontroll för en annan.

Verkstadsmiljön och säkerheten

- Se över ljud, rörelse och placering vid genomgång.
- Visa ett moment när eleven kan uppfatta instruktionen.
- Planera en säker plats för paus och återhämtning.
- Anpassningar behöver fungera med skydd och larm.

Pröva och följ upp tillsammans med elev

- Fråga: var tar det stopp?
- Välj: vilket stöd prövar vi först?
- Följ upp: blev starten eller arbetet lättare?
- Justera: vad behöver vi ändra?

Diagnos och beteende

- ADHD och autism varierar mellan personer.
- De kan förekomma samtidigt.
- En diagnos säger inte varför en viss incident uppstår.
- **Stödbehov och säkerhetsrisker behöver bedömas individuellt**.

När misslyckanden blir en del av självbilden



Ett möjligt elevperspektiv

Skolhistorien följer med

Möjlig upplevelse	Det vi kan få se
”Jag kommer ändå att misslyckas.”	Skämt, avståndstagande eller undvikande.
”De andra kommer att märka att jag inte kan.”	Svårt att ta emot hjälp och återkoppling.

Tillit byggs i små situationer

”Vad skulle göra det lättare att prova?”

- Fråga vad eleven upplever som svårt.
- Avgränsa ett försök som går att genomföra.
- Ge möjlighet att visa osäkerhet utan publik.
- Kom tillbaka vid den tid ni har bestämt.

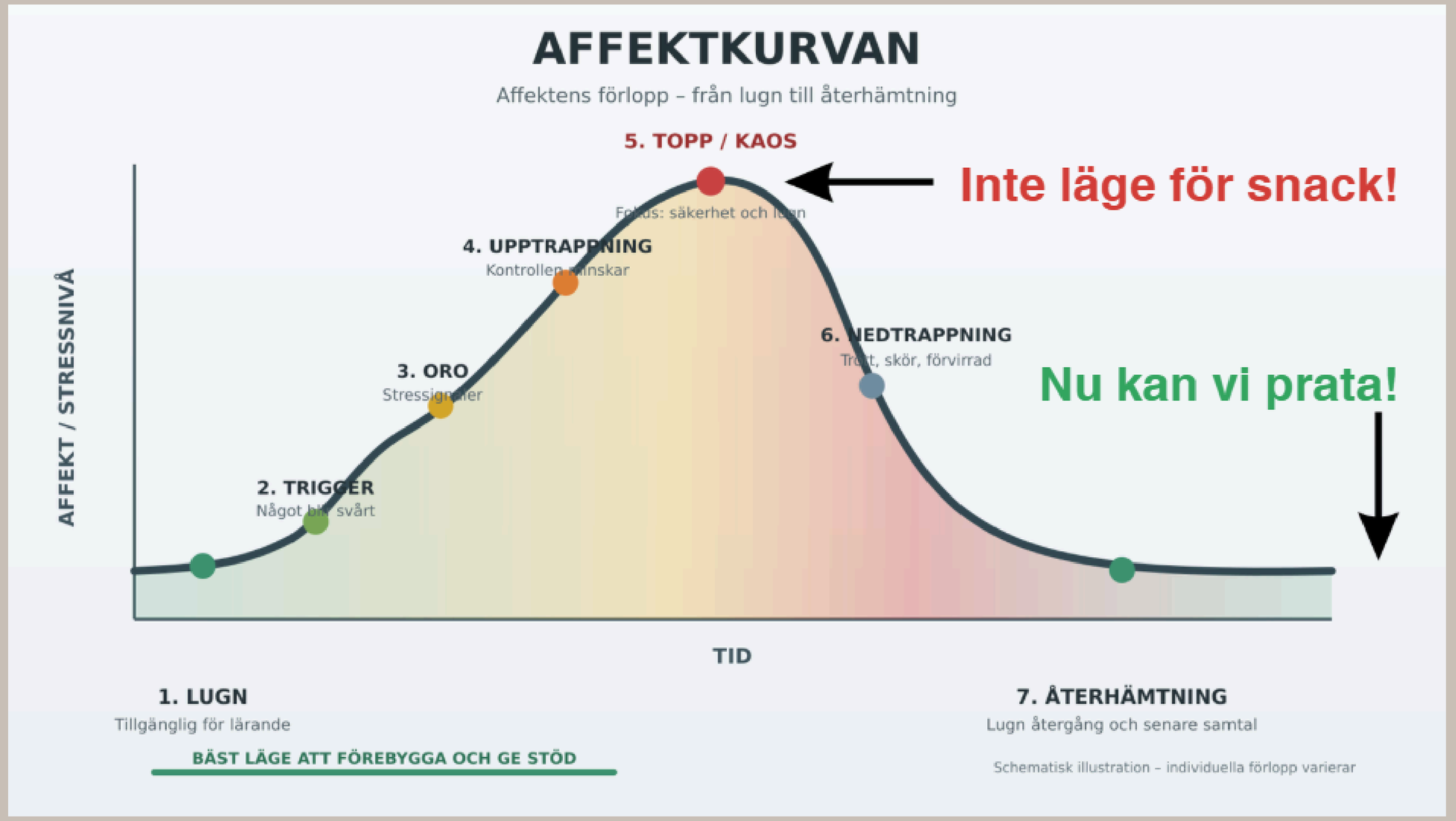
Återkoppling som går att använda

Allmän värdering	Konkret återkoppling
”Bra jobbat!”	”Du använde stegstödet och kontrollerade nästa steg själv.”
”Du måste skärpa dig.”	”Här stannade arbetet. Vi tittar på nästa steg tillsammans.”

När eleven blir arg

Vad behöver hända nu för att situationen ska bli säker och lugnare?

- Ilska kan ha många orsaker.
- NPF innebär inte att en elev är aggressiv.
- I stark affekt prioriterar vi lugn och säkerhet.
- Analys och problemlösning får vänta.


AFFEKTKURVAN
Affektens förlopp – från lugn till återhämtning
5. TOPP / KAOS
Inte läge för snack!
Fokus: säkerhet och lugn
4. UPPTRAPPNING
Kontrollen minskar
6. NEDTRAPPNING
Trött, skör, förvirrad
3. ORO
Stressignaler
Nu kan vi prata!
2. TRIGGER
Något blir svårt
AFFEKT / STRESSNIVÅ
TID
1. LUGN
Tillgänglig för lärande
BÄST LÄGE ATT FÖREBYGGA OCH GE STÖD
7. ÅTERHÄMTNING
Lugn återgång och senare samtal
Schematisk illustration – individuella förlopp varierar

”Du behöver fan inte trycka ner mig!”

Sam, 20 år, har flera skolmisslyckanden bakom sig. Han vill lyckas i svetsutbildningen men blir lätt osäker när andra ser att han behöver hjälp. Vid osäkerhet kan han skämta bort uppgiften eller säga att den är meningslös.

Före – belastningen byggs upp
Den här förmiddagen har Sam fått byta station eftersom utrustning behöver åtgärdas. Han har väntat på hjälp och missat en del av den muntliga informationen. Det är varmt i skyddskläderna och det pågår slipning i närheten. Han har gjort flera försök men är missnöjd. Han vet inte om dagens arbete ska bedömas eller bara användas för träning.

Sam suckar, spänner käkarna och lägger ifrån sig verktyget hårt. Läraren, som samtidigt försöker hjälpa flera elever, kommer fram och säger inför två klasskamrater:

”Nej, det där håller inte. Jag har visat flera gånger. Du måste lyssna och sluta slarva.”

Sam tittar ner:
”Jag har ju gjort som du sa.”

Läraren svarar:
”*Uppenbarligen inte. Titta på de andra – de har förstått.”*

Under – båda höjer trycket
Sam slår handen i bänken och skriker:
”*Men för helvete! Du förklarar ju skitdåligt! Du behöver fan inte trycka ner mig framför alla!”*

Läraren känner sig angripen, höjer rösten och går närmare:
”Så där pratar du inte med mig! Nu lugnar du ner dig och ber om ursäkt!”

Sam backar och skriker:
”Dra åt helvete! Låt mig vara!”

Läraren fortsätter argumentera. Klasskamraterna stannar upp och tittar. Till slut lämnar Sam verkstaden.

Vad kan hända eleven före, under och efter?

Före	Under	Efter
Osäkerhet, belastning och rädsla för ännu ett misslyckande kan byggas upp.	Uppmärksamheten kan fastna på att försvara sig eller komma undan. Ytterligare förklaringar blir svåra att ta in.	Eleven kan känna skam, ilska, trötthet eller oro inför återkomsten.
Tidiga signaler kan vara tystnad, suckar eller hårdare rörelser.	Publik, höjd röst och minskat avstånd kan öka pressen.	Eleven kan undvika nästa pass eller hjälp från samma lärare.

Konsekvenser även för läraren och gruppen

- Läraren kan bli skakad, arg och osäker inför nästa möte. Gruppen förlorar undervisningstid och kan känna oro. Om händelsen enbart förklaras med att Sam är respektlös finns risk att samma situation upprepas.
- Lärarens avsikt var att korrigera arbetet och sätta en gräns. I det här förloppet bidrog lärarens agerande till att konflikten istället trappades upp.

Före: en gemensam plan

- **Tidiga signaler**: vad märker eleven och läraren?
- **Paus**: vilken signal och vilken säker plats?
- **Stöd**: vem hjälper och hur?
- **Återgång:** hur börjar eleven igen?

Under: lugnt, kort och tydligt

”Vi pausar momentet nu. Vi pratar vidare när det har lugnat sig.”

- Reglera röst, tempo och kroppsspråk.
- Använd få ord och ge tid att svara.
- Ge utrymme och minska publik när det går.
- Ta hjälp av en kollega vid behov.

Elev möter två bemötanden

Version 1

”Nu får du skärpa dig!

Alla andra har börjat.”

Version 2

”Vi pausar här.

Jag finns här.

Vi tar nästa steg när det har lugnat sig.”

Efter: förstå och planera nästa försök

- Vad hände precis före?
- Hur upplevde eleven och läraren situationen?
- Vilka handlingar behöver följas upp eller repareras?
- Vad ändrar vi inför nästa pass?

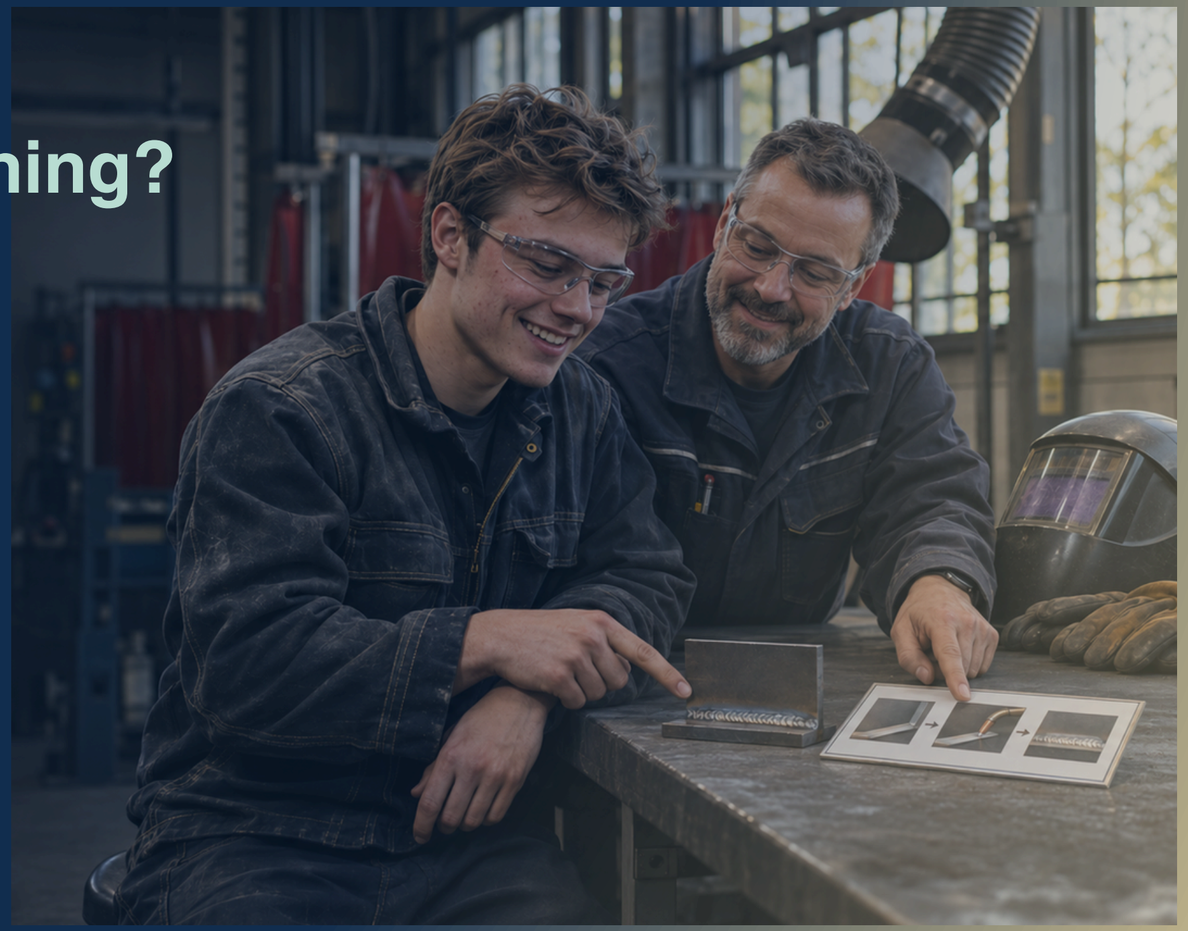
Eleven behöver en möjlig väg vidare

- Förstår eleven vad som ska göras?
- Har eleven stöd att genomföra det?
- Känner eleven sig trygg nog att försöka?

Ett nästa steg för dig

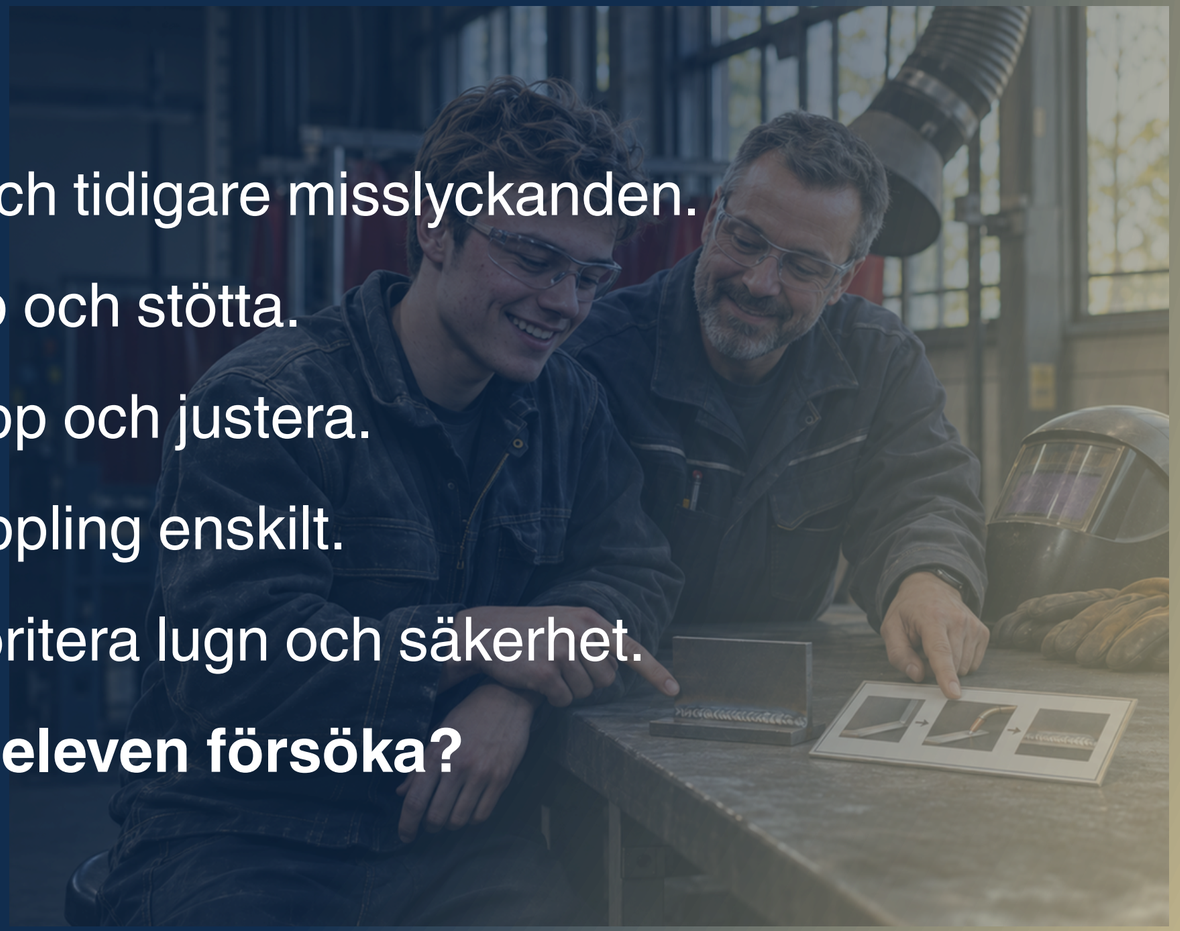
Vad vill du prova i din undervisning?

- En situation att förändra?
- Ett stöd att pröva?
- Utvärdering tillsammans med elev.



Summering och medskick

- **Förstå eleven** – intryck, svårigheter och tidigare misslyckanden.
- **Tydliggör nästa steg** – visa, dela upp och stötta.
- **Anpassa tillsammans** – pröva, följ upp och justera.
- **Bygg tillit** – små framsteg och återkoppling enskilt.
- **Förebygg affekt** – minska stress. Prioritera lugn och säkerhet.
- **Förstår eleven? Finns stöd? Vågar eleven försöka?**



När man vet vad man ska göra – men ändå inte kommer igång.



Vi utvecklar NiLiAI – ett digitalt stöd inspirerat utifrån vuxna med ADHD, för att göra vardagens nästa steg tydligare.

Nyfiken på det vi bygger? Följ utvecklingen på www.niliai.se

Tack för att ni lyssnade!



Nicole Masri
nicole@masristark.se
+46 706 328274

Lisa Stark
lisa@masristark.se
+46 736 266124

www.masristark.se
www.niliai.se

Källor och vidare läsning

SPSM: Adhd och undervisning

SPSM: Autism och undervisning

SPSM: Tydliggörande pedagogik

SPSM: Hur kan vi bemöta och stötta elever med utagerande beteende?

Nationella vård- och insatsprogram: Förebygga och bemöta utagerande beteende